

Baptisté a vyznání víry

Petr Macek

Na zřeteli je v tomto případě "baptistická" (baptist) teologie, tj. teologie navazující na radikálně-reformační chápání křesťanství/křesťanské víry, nikoliv na jeho pozdější baptistické (Baptist) modifikace: Křesťanství je tu chápáno jako učednictví - následování, poslušnost povolání k novému životu, k vstupu do partikulárního příběhu, který jako způsob prosazování svých cílů ve světě a se světem inicioval Bůh shromážděním Izraele a posléze inkarnací a životním příběhem Ježíše z Nazaretu.

I. Radikálně reformační pozice a kredální aktivita jako taková.

Teoretikem je především James Wm. McClendon (autor onoho rozlišování na Baptist a baptist), ten navazuje ovšem na Johna Howarda Yodera. Jeho úvahy se týkají i vlastní dogmatické aktivity - formativních výpovědí a formulací křesťanské nauky.

Z hlediska této pozice je dogmatika hledání odpovědi na otázku, co musí církev učit, aby zůstávala církví. Orientační je Ježíšův příběh, ale východiskem nejsou data tohoto příběhu (historický Ježíš), ale jeho zhodnocení, jímž je Ježíšovo zmrtvýchvstání. Vzkříšení je událostí, v níž je Ježíšova cesta (životní praxe utvářející jeho lidskou identitu) povýšena na ustavení vlastní Boží cesty (životní praxe) pro ty, kdo jsou jeho. V transformaci či konverzi, již nastoupení této cesty, znamená, se manifestuje Kristovo vzkříšení ve své moci. Dogmatika se tedy týká bytostných a formativních přesvědčení, které církev (má-li zůstat církví) musí žít a ztělesňovat ve všem, co koná (ve své bohoslužbě i ve svém učení).

To znamená: Teologie nemá cíl sama v sobě, není to spekulativní podnik. Jde o to, abychom se stali lepšími čtenáři evangelia a pochopili, že už jsme postavami v příběhu. Není možné, abychom z tohoto svého místa uvnitř Kristova příběhu podstoupili, aniž bychom zkreslili to, jak Boží vláda vládne.

Dogmata poskytují jakési kondenzované teoretické vysvětlení moci a smyslu Ježíšovy činnosti. Některá jsou dominantní (Boží existence). Hlavně: Každá generace je objevuje znovu, ale musí je objevit, jinak by se změnila její identita! Vždy je musí co do jejich významu rozkrývat, aby mohla být církví na onom místě v oné chvíli. Všechno co říkáme z přesvědčení je určeno k tomu, aby to regulováno (soustředěno) k tomu, abychom se v příběhu, který se improvizujícím způsobem odvíjí, lépe chovali sami k sobě, k lidem a věcem kolem nás, k Bohu.

Dogmata (přesvědčení naukové povahy) jsou nedocenitelná při konečné formě interpretace biblického příběhu pro křesťany - aby se v něm lépe lokalizovali. Mají osvětlovat obecněji, přibližněji a otevřeněji (k revizi) onen dramatický moment biblického příběhu, v němž se odkrývá smysl našeho života. Křesťané se v každém shromáždění a v každém vyznání víry, které umísťuje dogmata do středu církve, pokoušejí odpovědět na otázku Kde jsou. Předání, výklad a opakování kréda orientuje křtěnce určitým způsobem - coram Deo -v časoprostorovém světě.

Posláním křesťanů je svědectví: Budete mi svědky! Svědek není volán k vyučování a k argumentaci, ale ke svědectví. Nemluví před těmi, kdo chtějí naslouchat, tolik o sobě, jako o tom, kde se nachází, abychom (aby ti, kdo naslouchají), z toho něco pochopili o našem světě. Jde o svědectví, které je znamením toho co je a co bude: Ukazuje člověka v akci a podává zprávu o tom, co vše jej při jeho bytování ve světě utváří a řídí.

Skrze vyznání víry vyjadřují členové komunity své naukové přesvědčení v jeho jádru. Není to

samoúčelné: Jde o to připomenout sobě i jiným jak jít a kam. Toto vědění, je pro dědice naukového dědictví církve velmi podstatné. Musí se však znovu ptát: S čím tam jít? A proč?

Vyznávat naše společná přesvědčení o Bohu, o světě a o nás znamená identifikovat naše místo mezi rebelující a pokaženým a přece milovaným stvořením, jak je umožnilo Boží smíření skrze Krista mocí Ducha svatého.

Vyznání je (jen) jeden způsob, jak odkazovat k světu (jak jej identifikovat pravdivě a vítězně) Vyznání angažuje lidi a jejich věci prostřednictvím určitého modu života (formovaného příběhem). V židovských i křesťanských kruzích je konfese výrazem solidarity s účely a zaslíbeními které Bůh učinil skrze toto společenství, jehož identita a charakter byl a je určován příběhem Izraele.

II. Radikálně reformační pozice a klasická křesťanská symbola - zejména NC

Důvody k zdrženlivosti radikálně-reformační (mennonitské) tradice vůči úzkému u širšímu konfesionalismu jsou jiné než baptistické (tam důraz na svobodu individuálního svědomí, na Písmo proti tradici, atd.).

Pokud jde o nejstarší symbola:

1) V christologické části kréda mlčí o Ježíšově životě a chybí i ohlas jeho volání k pokání a následování (je to popření jeho normativnosti pro etiku?)

2) K jejich formulaci dochází až po nástupu konstantinismu, kdy pohanský svět je pod kontrolou církve; ta už není minoritou, která volá své okolí k pokání

3) Řecké ontologické kategorie se jeví jako nevhodné pro vyjádření vztahu mezi Ježíšem a Bohem

Pilotní úvahy pocházejí od Yodera. Na něj navazující diskuse zahrnuje Dennyho Weavera (proti ortodoxii), Thomase Fingera (vstřícně k ortodoxii) James Reimera (proti Yoderovi) aj.

Yoder: Nemůže jít principiálně o teologický systém; principiální je jen Ježíš jako Boží volání k poslušnosti. Yoder se proto dokáže kréd dovolávat, ale zároveň je i relativizovat

1. Dovolání se kréd v ekumenickém dialogu o významu Ježíše pro křesťanskou etiku (partikulárně pacifismus)

Christologie RR se nemůže vyhnout otázkám, před nimiž stály autoři klasických formulí. I ona musí bojovat s herezemi zleva a zprava. Zleva: ebjonská hereze: Je to pravý člověk, ale není normativní; gnostická - je autoritativní, ale ne pro svělidství.

Kréda (NC a Chalcedon): Jsou skoupá v christologické části, ale lze je číst jako obranu Ježíšova pravého lidství a pravého božství. Kréda chtěla ubránit Ježíšovo božství. Tento legitimní zájem lze interpretovat tak, že Bůh se ztotožňuje s Ježíšovým lidstvím. „V jeho lidství nejde jen o to, jak za námi Bůh přišel, ale i o to, co od nás očekává. Svým sebezmařením zjevil Ježíš něco o vlastním božím bytí: „Tvůrčí moc celého univerza má Ježíšovu formu... To, co Ježíš učinil bylo jen lokální: Tak vážně bere Bůh naše dějiny. Ale to, čím byl kříž lokálně, je obecně a jednou provždy boží přirozenost“:

Základem spásy je a zůstává inkarnace (i se smrtí, která k jejímu uskutečnění patří). Bůh inkarnaci neschválil lidství jako takové, ale prorazil právě běžné standardy lidského a znovu je definoval! Tuto normativnost se pokusili Otcové chránit pomocí řeckým metafyzických kategorií. Formulace o jeho preexistenci v posledku slouží této identifikaci Boha s křížem Ježíše Krista. Biblický jazyk zmizel, ale to neznamenal, že má zmizet biblický obsah (etický a politický dosah/rozměr inkarnace).

Týká se i trojičního dogmatu: Nesmí být interpretována proti vyznání Ježíšova panství a jeho normativnosti pro etiku! Pokusy Ježíše relativizovat důrazem na Otce a Ducha jsou modalismem! V Trojici nejde o komplementární rozlišení mezi osobami, ale o stvrzení jednoty (ne podstaty, ale) způsobů jimiž Boha poznáváme (Proti Niebuhrovi). Inkarnaci nelze relativizovat poukazem na transcendenci. V Trojici jde o osoby, které se navzájem protínají v boží komunitě a proto inkarnace je důležitým klíčem pro pochopení transcendence.

2. Zpochybnění adekvátnosti kréd

Nelze prostě předpokládat platnost kréd: Jen snad užitečnost této dokumentace starosti o centralnost Ježíše Krista. Ježíš Kristus je plné a normativní zjevení božího bytí a cíle, ale my jej přijímáme jako dar: není nám k dispozici a vždy nějak uniká našemu plnému pochopení. Rozhodně nelze poukazem na Boží tajemství relativizovat závaznost Ježíšových nároků na nás. Můžeme objevovat nové dimenze Krista, ale i ty se musejí konfrontovat se svědectvím biblických narativ o Ježíši. Toto svědectví má prioritu. Nejsou nezadatelná pro správné pochopení příběhu. Sumárně: Biblické a řecké myšlení: nevlastní, ale ne nekompatibilní. Není tu radikální opozice!

Byly to kategorie misijně vhodné? Sotva a rozhodně lze o jejich vhodnosti pochybovat dnes. Nemají stejnou autoritu jako Bible (a nemají stejnou autoritu jako interpretace skrze věrnou existenci). Reflektují určitou kulturu. Skandalon evangelia je však sotva strážěn trváním na podstatné jednotě Ježíše a Boha. Spíš je třeba mluvit o poslušnosti Boží vůle (jde i o nárok na nás). Nejde o zamítnutí metafyziky a ontologie. Naopak: Agape vedoucí ke kříži zjevila Boží povahu: Ježíšův nárok je ontologicky založen v díle transcendentního Boha ve světě od stvoření po apokalyptické završení.

Ontologický význam má podle radikálně-reformačního pojetí i konfesijní výměr církve. V navázání na Yodera se tu angažuje především Stanley Hauerwas. Bůh jednal v Izraeli a v Ježíši, dnes jedná skrze církve – při své transformaci světa. Křesťanské kázání o Božím vykoupení světa skrze lid Izraele a kříž a vzkříšení Ježíše Krista si žádá příběh, jehož je církev zároveň vypravěčem i aktérem. Protože to je příběh světa, je církev takřka ontologickou nutností... Proto můžeme také docenit, proč je pro osud našeho světa důležité, aby církev byla věrná. Určující skutečností je samozřejmě Boží království, nikoliv církve. Ale o letnicích Bůh uvedl na scénu svůj lid a zmocnil jej svými dary k tomu, aby byl schopen dosvědčit světu obnovu naší jednoty skrze Ježíše z Nazaretu. Teologické svědectví církve se proto nemůže nestát výzvou světu a jeho konvenční moudrosti.

3. Christologie a misie

Když se misie konfrontuje s představami o tom, co platí a vládne v tomto světě, hlásí se k ontologické christologii. Ta začala už ve vlastním NZ, není proto nebiblická a není v rozporu s hebrejským myšlením. Ontologická christologie může fungovat jako úspěšná kritika všech druhů konstantinismu. Chybou není změna slovníku (opuštění biblického), ale změna strategie: kvůli "srozumitelnosti" se opouští princip poslušnosti.

O potřebě trvání na řeckých kategoriích pro vyjádření jednoty mezi Ježíšem a Bohem v moderním světě lze pochybovat, to však neznamená tvrdit, že jsou v principu nekompatibilní s poselstvím evangelia (hebrejským poselstvím). NZ pisatelé však věděli a pokusili se vyjádřit, že Ježíš překračuje a přetváří existující kulturní a kosmologické vize. Tuto misijní aroganci při proklamaci Krista a Pána je třeba zachovat. Spasení je participace na Ježíšově životě. (Jsme voláni k následování cesty kříže a – jenom díky milosti k participaci na vzkříšení.)

Mluvení o stejnopodstatnosti či o preexistenci tuto misijní strategii zachovalo: Helénistická terminologie, ale ne kosmologie: Ta tu byla nabourána: Nešlo o vzdání se pozemského, židovského, politického Ježíše, nešlo o zpochybnění normativnosti jeho lidství. Nové kategorie musí tuto strategii

sledovat též.

Jen tehdy, když Ježíš Kristus není jen destilát toho, co už známe, může kolem něj vzniknout komunita, která má důvod se lišit od svého okolí, vzdorovat pánům a volat jiné k připojení se k ní. Jen takový Kristus může mít smysl tváří v tvář pluralismu, kdy otázka pravdy nemůže ani zaznít. Jen tam, kde je Ježíšovo pozvání ontologicky založeno (spojeno s oním obloukem Božího jednání ve světě od stvoření k apokalypse) můžeme na něm založit kulturní nonkonformismus:

Ježíšova politická existence je založena na metafyzice apokalypsy, která historického Ježíše ztotožňuje s Bohem stvořitelem a dovršitelem stvoření. Nelze začít u metafyzického determinismu a hledat v něm skuliny pro tvůrčí svobodu Boží: Boží suverenita takový svět překračuje a obepíná. Ježíš je Slovo dávající věcem smysl i jejich Pán.

V misijním úkolu církve mají kréda své místo, jako součást proměnitelných lidských dějin: Pomáhají vyloučit nepřiměřené mluvení o Bohu a o Kristu a nárok jiných "světel" tváří v tvář tomu pravému, které už svítí. Radikálně-reformační teologie se asi nemůže účastnit nějakého zápasu o kréda, ale nebude mít asi ani potřebu účastnit se nějakého boje proti nim.

Použitá literatura:

John H. Yoder, *Preface to Theology*, Grand Rapids 2002

James Wm. McClendon, *Doctrine, Systematic Theology II*, Nashville, 1994

Weaver, A.E., "Missionary Christology: John Howard Yoder and the Creeds," *The Conrad Grebel Review*, 74 (2000), 423-439

Poznámka: Článek byl prvně publikován na webu [Notabene - Hydepark českých baptistů](#) a následně umístěn na web [baptismus.estranky.cz](#).